

Hivzija Hasandedić

Hafizi Mostara i bliže okoline

Riječ hafiz je glagolski pridjev (particip) aktivni od arapskog glagola hafiza, jahfazu, hifzun, što znači čuvati ili nešto napamet naučiti. Leksičko značenje riječi hafiz je, dakle, čuvar ili koji zna nešto napamet. Ova riječ se dodaje uz ime svakog muslimana koji napamet zna cijeli Kur'an.

Kur'an je Božija knjiga koja je objavljena posljednjem Božijem poslaniku Muhamedu a. s. Napisana je na arapskom jeziku i čini sintezu svih ranijih objava: Zebura, Tevrata i Indžila. Vjerovanje Božijih knjiga (kitaba) spada u osnovne istine islamske vjere (imanske šartove).

Kur'an je objavljivao postepeno i to objavljivanje trajalo je pune 23 godine. Prva objava počela je u Meki 610. a posljednja je došla u Medini 632. godine. Čim bi jedno aje ili poglavlje iz Kur'ana bilo objavljeno, Božiji poslanik bi ga odmah u cijelosti zapamtio i muslimanima saopćio. Muhamed a. s. je, dakle, bio prvi hafiz i on je prvi cijeli Kur'an napamet naučio.

I drugi mnogi muslimani, savremenici Muhameda a. s., učili su od njega Kur'an napamet. U borbama koje su poslije Muhamedove a. s. smrti vođene s onima koji su napustili islam (ahli riddat), poginulo je oko 70 hafiza. Ovo je dalo povoda prvom halifi hazreti Ebu Bekiru da počne s kodifikacijom Kur'ana koji su, od Muhamed a. s. određeni pisari, pisali na palminoj kori, na kamenim pločama, na komadima kože, na kostima i drugom, i to odmah čim bi jedno aje ili poglavlje bilo objavljeno.

Kur'an je, od svoje objave do danas, bio i ostao najčitanija knjiga na svijetu i jedina knjiga koju su mnogi muslimani, tokom posljednjih trinaest stoljeća, od prvog do posljednjeg slova, napamet učili. O njegovom sadržaju nećemo ovdje govoriti jer o tome postoji brojna literatura, a preveden je i na mnoge jezike svijeta.

Širenjem islama u svijetu, šireno je i učenje Kur'ana napamet jer je on bio i do dana današnjeg ostao glavni izvor cjelokupnog islamskog učenja pa čak i društvenog i političkog uređenja islamskih država.

Kad su Turci — Osmanlije u drugoj polovini 15. stoljeća zauzeli naše zemlje, oni su u ove krajeve donijeli i vjeru islam. Islamizacijom Bosne i Hercegovine počelo je i ovdje učenje Kur'ana napamet pa od tada datiraju i prvi hafizi u našim krajevima.

Hafizi su odigrali veoma važnu i značajnu ulogu u širenju i učvršćivanju islama u svim mjestima u kojima su živjeli i djelovali. Oni su vršili razne i najodgovornije funkcije u islamskoj hijerarhiji i među njima je bilo: reis-ul-ulema, muftija, kadija, članova ulema medžlisa, muderisa, direktora medresa i ruždija, imama, hatiba i mualima. Neki od njih istakli su se kao dobri pisci i govornici.

U Mostaru su ranije živjele tri porodice koje u svojim prezimenima imaju riječ »hafiz« i to: Akhafizović, Alihafizović i Hafizović. Sve tri ove porodice izumrle su u prošlom stoljeću.

Ranije se u Mostaru gajila jedna veoma kvalitetna vrsta grožđa, poznata pod imenom »hafuzali«. Priča se da je ovu vrstu grožđa donio iz Turske u Mostar neki hafiz Alija i prvi je počeo ovdje saditi i gajiti pa je po njemu dobila ime »hafuzali«.

Ovdje donosimo kratke biografije 67. hafiza koji su rođeni ili službovali u Mostaru, i trojice iz Blagaja i Bune. Spisak je nepotpun jer su i svi izvori koje smo koristili samo fragmentarno sačuvani. Najprije donosimo kronološkim redom spisak hafiza uz čije ime nije navedeno prezime. Spisak hafiza s punim imenom i prezimenom donosimo po strogom abecednom redu.

HAFIZ HODŽA

Sve do 1932. godine nalazila se u Mostaru na uglu M. Tita i Riste Miličevića (Temimove) ulice jedna džamija s vitkom kame-
nom munarom i šadrvanom koja je bila poznata pod imenom Hafiz hodžina džamija. Ne zna se kada je sagrađena a ni kako je

bilo ime njenom osnivaču. O ovom vakifu znamo samo to da je učen (hodža) i svakako bogat čovjek. Džamija je sagrađena prije 1631. godine što se može utvrditi na temelju sidžila (protokola) mostarskog kadije iz spomenute godine u kome se spominje Hafiz hodžina mahala. Ovaj vakif bio je prvi poznati hafiz Mostara.¹⁾

HAFIZ MEHMED

Spominje se među nasljednicima žene mu Salihe, kćerke Ahmed čelebijine iz Neziragine mahale u Mostaru koja je umrla početkom rebia I 1066. (1656) godine.²⁾ O životu i radu ovog hafiza nemamo nikakvih podataka.

HAFIZ MUSTAFA, SIN OMEROV IZ MOSTARA (AL-MOSTARI)

On je 1169. (1755/56) godine završio prepisivanje osmog primjerka Mushafa koji se nalazi u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu.³⁾ Ni o ovom hafizu nemamo nikakvih podataka.

HAFIZ MEHMED EFENDIJA

Postavljen je 1. redžepa 1180. (1766) godine za naiba u Mostaru.⁴⁾ On je 23. ševala 1180. (1767) godine uputio Porti jedan arz u kome moli da se Salih Džikić postavi za muteveliju hadži Saliha Džikića vakufa u Mostaru, poslije smrti majke mu Fatime.⁵⁾ Od ove godine ne spominje se više kao kadija.

HADŽI HAFIZ MEHMED EMIN

Spominje se 1. džumada II 1236. (1821) godine kao mostarski kadija.⁶⁾ O njegovom životu i radu ništa više ne znamo.

¹⁾ Hivzija Hasandedić, Kulturno-istorijski spomenici u Mostaru iz turskog perioda, Preporod, Sarajevo, 1973. godine, brojevi 11 (66) i 12 (67), str. 13.

²⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 2, list 35a. Original se nalazi u Orijentalnom institutu u Sarajevu a fotokopija u Arhivu Hercegovine.

³⁾ Kasim Dobrača, Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Hubrev-begove biblioteke u Sarajevu, Sarajevo 1963. godine, str. 24.

⁴⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 5, list 67a. Original se nalazi u Gazi Hubrev-begovoj biblioteci, a fotokopija u Arhivu Hercegovine.

⁵⁾ Hivzija Hasandedić, Analitički inventar acta turcarum Muhameda Muslibegovića, dokumenat broj AT I/17, (u rukopisu). Ovi dokumenti se sada nalaze u Gazi Husrev-begovoj biblioteci.

HAFIZ MEHMED ES'AD

Bio je 1245. (1829) godine mostarski kadija. On je ove godine uputio arz bosanskom valiji u kome moli da se posredstvom mu-bašira naplati neki dug od hadži Halila, imama Ibrahim-age Ša-rića džamije u Mostaru.⁷⁾

HAFIZ MUSTAFA EFENDIJA, SIN OSMAN EFENDIN

Živio je 1833. godine u Derviš-pašinoj mahali u Mostaru. Vjenčao se je 5. ševala 1248. (1833) godine s Ummidulsumom, kćer-
kom Sejfulahovom iz Mostara.⁸⁾ O njegovom životu i radu ništa
ne znamo.

HAFIZ

Prilikom jednog ugovora o prodaji vinograda u Cimu kod Mo-
stara 1265. (1848) godine, potpisan je kao svjedok i neki hafiz ali
mu ime nije navedeno.⁹⁾ Ne znamo da li je on jedan od u ovoj
radnji spomenutih hafiza, ili je neki drugi i nespomenuti hafiz.

HAFIZ MURAT, SIN HASANOV

Potpisan je kao svjedok prilikom dva vjenčanja koje je oba-
vio mostarski kadija 7. i 25. rebi'a II 1266. (1850) godine.¹⁰⁾

HAFIZ ALI EFENDIJA

Živio je u Mostaru 1850. godine i bio učitelj hafiz Mustafa
Fevzi efendije.¹¹⁾

⁶⁾ Inventar dokumenata arhiva Gazi Husrev-begove biblioteke, dokumenat broj 297.

⁷⁾ Hivzija Hasandedić, Analitički inventar acta turcarum Pro-
vincijalata hercegovačkih franjevaca, dokumenat broj AT XVII/
815 (u rukopisu).

⁸⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 3, list 88b. Original se nalazi
u Orijentalnom institutu a fotokopija u Arhivu Hercegovine.

⁹⁾ Vidi bilješku broj 7, dokumenat AT XII/587.

¹⁰⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 3, listovi 99a i 109a.

¹¹⁾ Hivzija Hasandedić, Katalog arapskih, turskih i perzijskih
rukopisa Provincijalata hercegovačkih franjevaca, rukopis broj
108 (u rukopisu).

HADŽI HAFIZ MAHMUD, SIN SALIHOV

Živio je polovinom prošlog stoljeća u hadži Ali-bega Lafe mahali u Mostaru. Potpisan je kao svjedok prilikom jednog vjenčanja koji je obavio mostarski kadija 6. zulhidžeta 1267. (1851) godine.¹²⁾

HAFIZ

Živio je u Mostaru polovinom prošlog stoljeća i bio imam Nezir-agine džamije. Potpisan je kao svjedok prilikom jednog vjenčanja koje je obavio mostarski kadija 9. zulhidžeta 1267. (1851) godine.¹³⁾ Ne znamo da li je on jedan od u ovoj radnji spomenutih hafiza ili je neki drugi i nespomenuti hafiz.

HAFIZ MUSTAFA FEVZI EFENDIJA

Bio je jedan od učenika naprijed spomenutog hafiz Ali efendije, i pred njim je, možda, i hifz završio. On je 1269. (1852) godine prepisao jedno djelo iz islamske dogmatike koje se nalazi u Provincijalatu hercegovačkih franjevac (R-108).

HAFIZ AHMED EFENDIJA

Živio je u Mostaru oko 1860. godine i po zanimanju je bio bimbaša (major). Bio je hafiz kurra i pred njim je kiraet učio hadži hafiz Muhamed efendija Riđanović i drugi.¹⁴⁾

HAFIZ KAPETAN

Kada je 18. augusta 1861. godine izbio požar u Kujundžiluk ulici u Mostaru i kada je vatra zahvatila krov barutane, on je s nekoliko požrtvovnih vojnika, koje je predvodio, ugasio požar na krovu kule.¹⁵⁾

¹²⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 3, list 111b.

¹³⁾ Isto, list 111b.

¹⁴⁾ Merhum hadži hafiz Muhamed ef. Riđanović, Gajret, Sarajevo 1927. (XI), godine, broj 3, str. 47.

¹⁵⁾ Dr Vladimir Ćorović, Mostar i njegova srpska pravoslavna opština, Beograd, 1833. godine, str. 76.

HAFIZ DERVIS, SIN MUSTAFIN, VOJNIK IZ MOSTARA

Za hrabrost koju je pokazao u jednom ratu protiv Crne Gore dobio je 1279. (1862) godine odlikovanje (nišan) od sultana.¹⁶⁾

HADŽI HAFIZ SULEJMAN

Ime ovog hafiza nalazi se u spisku poreskih obveznika hadži Ali-bega Lafe mahale u Mostaru. U ovaj spisak upisano je 57 obveznika koji su zaduženi da za 1282. (1865) godinu plate ukupno 1990 groša poreza.¹⁷⁾

ŠEJH HADŽI HAFIZ AHMED

Bio je do 1278. (1870) godine šejh blagajske tekije kada ga je na ovom položaju naslijedio šejh Muhamed Hindija.¹⁸⁾

SEJID HAFIZ IBRAHIM

On je početkom 1291. (1874) godine živio u Mostaru i bio memur komisije za popis zemljišta u Hercegovini.¹⁹⁾ O njemu nema drugih podataka.

HAFIZI S PUNIM IMENOM I PREZIMENOM

HAFIZ MUSTAFA EFENDIJA ALAJBEGOVIĆ, SIN AHMEDOV

Alajbegovići su stara mostarska porodica koja je dala više učenih ljudi i alajbega (zapovjednika spahijske, laskih konjanika) po kojima su dobili svoje prezime. Hafiz Mustafa je živio u Mostaru polovinom prošlog stoljeća i, sigurno, u to vrijeme vršio ovdje neku vjersku funkciju. On se u rebi'u II 1265. (1849) godine vjenčao s Muntehom, kćerkom Mahmudovom iz Neziragine mahale uz 31.000 akči mehri muedžela.²⁰⁾

¹⁶⁾ Acta turcarum Arhiva Hercegovine, dokumenat broj AT IV/161.

¹⁷⁾ Vidi bilješku 7, AT XV/725.

¹⁸⁾ Aršiv ve neşriyat Mudirlugu, svezak 8, broj 80 (u Ankari).

¹⁹⁾ Vidi bilješku 7, dokumenat AT XIII/648.

²⁰⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 3, list 102b.

**HAFIZ MUHAMED EFENDIJA BRKIĆ,
SIN HADŽI IBRAHIMOV**

Rodio se u Mostaru 1870. godine. Ovdje je završio mekteb, medresu i hifz pred hadži hafiz Muhamed ef. Riđanovićem. Doživotno je službovao u Mostaru i bio imam i hatib najprije Sinan-pašine a zatim Lakišića džamije. Umro je 1937. godine i sahranjen u haremu na Carini gdje se sada nalazi željeznička stanica.²¹⁾

**HAFIZ MUHAMED-HILMI EFENDIJA BUTUM,
SIN MUSTAFIN**

Rodio se u Mostaru 1869. godine. Potječe iz bogate porodice koja se bavila trgovinom i poljoprivredom. Otac mu i stric bili su poznati kao uzorni poljoprivrednici. U Mostaru se gaji kvalitetna vrsta smokve zvana »butumka« koja je, kako se priča, dobila svoje ime po Butumima koji su ju, možda, prvi počeli u Mostaru saditi i gajiti.

Hafiz Muhamed efendija je u rodnom mjestu završio mekteb, hifz i medresu. Nikad nije vršio nikakvu vjersku funkciju. Bio je trgovac i političar, do smrti hrvatski orijentisan. Bio je predsjednik Vakufskog povjerenstva, podpredsjednik Muslimanskog kluba i član više raznih kulturnih i političkih društava koji su u njegovu vrijeme djelovali u Mostaru.²²⁾ Godine 1941. bio je gradonačelnik Mostara. Umro je u Mostaru 1941. godine i sahranjen u haremu kod Derviš-pašine džamije.²³⁾

HADŽI HAFIZ DERVIŠ MEHMED ČEMALOVIĆ

Rodio se u Mostaru u prvoj polovini 19. stoljeća. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Dekretom od 27. safera 1272. (1855) godine postavljen je za imama i hatiba Tabačaice džamije.²⁴⁾ Godine 1277. (1860) prepisao je jedan primjerak Mushafa.²⁵⁾

²¹⁾ Arhiva Vakufskog povjerenstva u Mostaru (AVPM), akt broj 1465/1913.

²²⁾ Sarajevski list, Sarajevo, 1913. godine, broj 59; AVPM, akt broj 483/1913.

²³⁾ Matična knjiga umrlih muslimana (MKUM) iz 1941. godine, str. 818, broj 1557 (u Matičnom uredu opštine Mostar).

²⁴⁾ Vidi bilješku 7, dokumenat AT XVII/810.

²⁵⁾ Vidi bilješku 11, rukopis broj 255.

²⁶⁾ Vidi bilješku 16, dokumenat broj 5/241.

Godine 1867. išao je u Meku i hadž obavio.²⁶⁾ Umro je u drugoj polovini prošlog stoljeća i sahranjen u haremu kod Derviš-pašine džamije.

HADŽI HAFIZ MUHAMED EFENDIJA ĆEMALLOVIĆ
zvani »Arap hodža«

Rodio se u Mostaru 1824. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Od 1878. do 1887. godine bio je imam Neziragine i Tabačice džamije.²⁷⁾ Godine 1297. (1880) prepisao je djelo »Šifai šerif« iz islamske tradicije (hadisa).²⁸⁾ Svojom oporukom (vasijet) od 17. zulkadeta 1299. (1882) godine ostavio je 1677 groša i, između ostalog, odredio da se od ovog iznosa podijeli sto groša kmetovima (čifčija).²⁹⁾ Umro je 11. septembra 1890. godine i sahranjen u haremu kod Derviš-pašine džamije.³⁰⁾

HAFIZ MUSTAFA ĆEMALLOVIĆ

Rodio se u Mostaru polovinom 19. stoljeća. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Koncem prošlog stoljeća bio je imam i hatib Derviš-pašine i hadži Ali-bega Lafe džamije. Oporučio je 22 žute madžarije za Kotlevinu, 22 za Zirainu (Aršinovića) i 120 forinti za hadži Ali-bega Lafe džamiju.³¹⁾ Umro je početkom ovog stoljeća i sahranjen u haremu kod Derviš-pašine džamije.

HADŽI HAFIZ RAŠID EFENDIJA DIZDAREVIĆ,
SIN HASAN-AGIN

Rodio se u Ljubuškom polovinom prošlog stoljeća. Ovdje je završio mekteb i hifz. O njegovom daljnjem školovanju ništa ne znamo.

Koncem prošlog stoljeća došao je u Mostar i zaposlio se kod Karađoz-begovog vakufa. Bio je doživotno muezin džamije ovog vakufa i bibliotekar njegove biblioteke.³²⁾

²⁷⁾ Isto, dokumenat broj 5/207.

²⁸⁾ Hivzija Hasandedić, Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Arhiva Hercegovine, rukopis broj 136, inv. broj 442 (u štampi).

²⁹⁾ Vidi bilješku 16, dokumenat 5/222.

³⁰⁾ MKUD iz 1890. godine, str. 593, broj 211.

³¹⁾ AVPM, akt broj 140/1892.

³²⁾ AVPM, akt broj 258/1914.

Stariji Mostarci s poštovanjem govore o njemu i ističu da je imao veoma lijep glas (mekam) i »Kur'an je kao bulbul učio«. Kad je car Franjo dolazio u Sarajevo, hadži hafiz Rašid efendiya je bio pozvan da, za vrijeme njegovog boravka, uči ezan s munare Careve džamije.

Umro je 1339. (1921) godine i sahranjen u haremu kod Karađoz-begove džamije.³³⁾

HAFIZ HASAN EFENDIJA DRAČE

Rodio se u Mostaru 1840. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Nije bio u vjerskoj službi nego se u doba austro-ugarske uprave bavio liferacijom. Bio je veleposjednik i cenzor filijale Zemaljske banke u Mostaru. On je u svojoj oporuci (vasijet) odredio i novac ostavio da se u Podveležju sagradi jedan mekteb.³⁴⁾ Ovaj mekteb nije nikad sagrađen i hafiz Dračina želja i odredba ostali su samo na papiru. Umro je 30. novembra 1909. godine i sahranjen u haremu na Carini.³⁵⁾

HAFIZ IBRAHIM EFENDIJA DŽABIĆ, SIN HAKIM EFENDIJIN

Porodica Džabića dala je više učenih ljudi: muftija, muderisa, kadija, imama, hatiba i mualima. Hafiz Ibrahim je potpisan kao svjedok prilikom jednog vjenčanja koji je obavio mostarski kadija 25. ševala 1265. (1851) godine.³⁶⁾ Otac mu je bio kadija (hakim) u Mostaru.

HAFIZ OMER BESIM EFENDIJA DŽABIĆ

Hafiz Omer ef. je rođen u Mostaru 1882. godine. Ovdje je završio mekteb i Roznamedži Ibrahim efendijinu medresu gdje je najprije slušao predavanja svoga strica učenog Ali Fehmi efendije pred kojim je i hifz završio.

Od 1908. do 1925. godine Hafiz Omer ef. je bio imam i hatib Karađoz-begove džamije.³⁷⁾ Ove dvije dužnosti je savjesno i s

³³⁾ MKUM iz 1921. godine, str. 734, broj 163.

³⁴⁾ AVPM, akt broj 26/1912.

³⁵⁾ Sarajevski list, Sarajevo, 1909. godine, broj 139.

³⁶⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 3, list 103a.

³⁷⁾ AVPM, akt broj 36/1929.

velikim uspjehom obavljao jer je bio poznat kao izvrstan karija kome nadaleko nije bilo ravna. Slovio je također kao dobar vaiz i govornik.

Godine 1929. postavljen je za muftiju u Mostaru poslije Šaćir ef. Mesihovića. Na tom položaju ostao je sve do ukidanja muftija 1936. godine. On je obnašao i druge brojne dužnosti i bio član: Vrhovnog sabora IZ, podpredsjednik Sabora IZ, prvi predsjednik Udruženja ilmiye, i više godina član Vakufskog povjerenstva u Mostaru. Dalje je bio član mnogih kulturno-prosvjetnih društava koja su u njegovo doba djelovala u Mostaru. Posljednjih petnaestak godina bio je imam i hatib Čose Jahja hodžine džamije na Musali na kojoj ga je dužnosti i smrt zatekla.

Hafiz Omer ef. je bio posljednji hafiz koji je rođen u Mostaru i koji je u njemu stalno živio i umro. On je bio i posljednji muftija Mustara i cijele Hercegovine, a ova institucija postoji ovdje, što se pozitivno zna, od konca 16. stoljeća. Umro je 6. aprila 1965. godine i sahranjen u haremu kod Sarića džamije na Luci.³⁸⁾

**HAFIZ MUHAMED EFENDIJA GLUHIĆ,
SIN OMER EF.**

Gluhici su stara mostarska porodica koji su ovdje doselili iz Počitelja. U starijim izvorima se spominju pod imenom »Esamzade« (esam na arapskom jeziku znači gluh). Hafiz Muhamed ef. i otac mu Omer ef. bili su imami sultan Selimove džamije od 1851. do 1892. godine. Hafiz Muhamed ef. je napustio ovu dužnost 1892. godine i otišao na studije u Istambul.³⁹⁾ Umro je u Mostaru 25. jula 1899. godine.⁴⁰⁾

HAFIZ ALI EFENDIJA GRČIĆ, SIN DERVIŠOV

Rodio se u Mostaru 1870. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Nije nikad bio ni u kakvoj vjerskoj službi i do smrti se bavio poljoprivredom. Umro je u Mostaru 1945. godine.

³⁸⁾ Hivzija Hasandedić, Merhum hafiz Omer ef. Džabić, Glasnik VIS-a u FNRJ, Sarajevo, 1965. godine, broj 5—6, str. 213 i 214.

³⁹⁾ AVPM, akt broj 52/1888.

⁴⁰⁾ MKUM iz 1899. godine, str. 65, broj 129.

HADŽI HAFIZ HASAN EFENDIJA HADŽIEFENDIĆ

Rodom je iz Gračanice. Od 1891. do 1896. godine bio je kadija i predsjednik Vakufskog povjerenstva u Mostaru.

U njegovo vrijeme adaptirana je Šejh Jujina kuća na Mejdanu i izgrađeno nekoliko magaza za potrebe Sinan-pašina vakufa.⁴¹⁾ O njemu nemamo drugih podataka.

HAFIZ SMAIL EFENDIJA HASANAGIĆ

Bio je 1897. godine imam Roznamedži Ibrahim efendijine džamije.⁴²⁾ O njemu nemamo drugih podataka.

HAFIZ OMER EFENDIJA HAŠIMIJA

Umro je u Mostaru 1890. godine i tada je Šerijatski sud izvršio raspodjelu ostavine njegovim nasljednicima.⁴³⁾ Ovdje je 1898. godine živio i Ibrahim efendija Hašimija koji je, sigurno, bio učen čovjek i vršio u to doba neku službu u islamskoj hijerarhiji.⁴⁴⁾ Ova je porodica izumrla u Mostaru početkom ovog stoljeća.

HAFIZ OSMAN EFENDIJA HRVIĆ, SIN MUSTAFIN

Rodio se u Mostaru 1257. (1841) godine.⁴⁵⁾ O ovom hafizu znamo samo to da je od 1869. do 1892. godine bio imam hadži Ali-bega Lefe džamije u Zahumu.⁴⁶⁾

HADŽI HAFIZ SULEJMAN EFENDIJA HUSEDŽINOVIĆ

Rodio se u Banjoj Luci u prvoj polovini prošlog stoljeća. O njegovom školovanju i radu do 1849. godine ništa ne znamo.

Kad je Ali-paša Rizvanbegović 1849. godine sagradio džamiju na Buni, za prvog imama je postavio hadži hafiz Sulejman efendiju kojeg je doveo čak iz Banje Luke. On je ovu dužnost vršio sve do svoje smrti 1886. godine.⁴⁷⁾

⁴¹⁾ Vakufnama Sinan-pašinog vakufa iz 1896. godine, original u Zehre Biščević u Mostaru.

⁴²⁾ AVPM, akt broj 127/1897.

⁴³⁾ Indeks Šerijatskog suda u Mostaru za godinu 1890, pod slovom »he« (u Arhivu Hercegovine).

⁴⁴⁾ Isto, pod slovom »he«.

⁴⁵⁾ Vidi bilješku 28, rukopis 549, inv. broj 159.

⁴⁶⁾ AVPM, akt broj 536/1892.

⁴⁷⁾ AVPM, akt broj 49/1887.

HADŽI HAFIZ IBRAHIM EFENDIJA IMAMOVIĆ

U indeksima Šerijatskog suda u Mostaru za godine 1884. do 1898. spominje se nekoliko puta kao zastupnik (vekil).⁴⁸⁾ O njemu nemamo drugih podataka.

HADŽI HAFIZ IBRAHIM EFENDIJA JAHIĆ

Rodio se u Mostaru polovinom prošlog stoljeća. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu.

Od 1891. do 1909. godine bio je imam Mehmed čehajine džamije na Carini. Kasnije je jedno vrijeme bio vojni imam.⁴⁹⁾ O njemu ništa više ne znamo.

HAFIZ MUSTAFA EFENDIJA JAKIROVIĆ

Rodio se u Mostaru u drugoj polovini prošlog stoljeća. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu.

Godine 1312. (1894) postavljen je za imama Ziraïne (Aršino-vića) džamije koju je dužnost više godina vršio.⁵⁰⁾ Umro je u Mostaru 1330. godine.

HAFIZ MEHMED KRPO

Sin mu Mehmed potpisan je kao svjedok prilikom vjenčanja Osmana Krpe, sina Mustafa-begova koji je obavio mostarski kadija 13. rebi'a II 1254. (1838) godine.⁵¹⁾

HADŽI HAFIZ MUHAMED EFENDIJA KRPO

Rodio se u Mostaru 16. augusta 1897. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz i Koski Mehmed-pašinu medresu. Kasnije je položio i ispit za imama matičara.

Službovao je kao imam i mualim u slijedećim mjestima: Šapcu (1921—1922), Mostaru (od 1. 3. 1923. do 31. 8. 1924. godine, bio imam Lakišića džamije), Orašju na Savi (1928—1929), Rečicama, općina Čapljina (1929—1931), Travniku (1931—1933. bio muezin Sulejman-pašine džamije), Rizvanovićima i Bišćanima, općina Prije-

⁴⁸⁾ Indeks Šerijatskog suda u Mostaru za godinu 1884—1889. (u Arhivu Hercegovine).

⁴⁹⁾ AVPM, akt broj 132/1897.

⁵⁰⁾ Vidi bilješku broj 7, dokumenat AT XVI/755.

⁵¹⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 3, list 80b.

dor (1933—1934) u Hrasnici kod Sarajeva (1936—1940) i Konjicu 1940. godine. Ovdje je predavao i Kiraeti Kur'an na medresi.

Od 1941. do 1945. godine bio je u državnoj službi i radio je kao upravni službenik u Konjicu, Jajcu i Visokom. Ovdje je oko deset godina bio i imam Šerefuddinove (čaršijske) džamije.

Hafiz Muhamed ef. se istakao i kao pisac a bio je i dobar govornik. Godine 1937. objavio je Jugoslovenskom Listu rad »Put na had« koji je separatno štampan. Bio je saradnik Glasnika VIS-a i nekih drugih vjerskih listova. Umro je u Visokom 15. marta 1965. godine.⁵²⁾

HAFIZ HUSEIN EFENDIJA KULUKČIJA, SIN OMERAGIN

Rodio se u Mostaru 1866. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz i Roznamedži Ibrahim efendijinu medresu. Od 1890. do smrti 1952. godine bio je stalno imam i hatib najprije Kotlevine (Čelebića) a kasnije Šarića džamije.⁵³⁾ Umro je 1952. godine i sahranjen u haremu kod Šarića džamije gdje mu se grob s nišanima i sada nalazi.

Hafiz Husein efendija je bio poznat kao dobar kaligraf (hattat) i uzoran poljoprivrednik. U slobodnom vremenu pisao je epitafe na arapskom jeziku i sam ih klesao na nišanima izrađenim od mostarske tenelije (vrsta miljevine). U Šarića haremu nalazi se i sada više nišana s kronogramima koje je on napisao i isklesao.

Bio je još poznat kao dobar poljoprivrednik i pomalo se bavio voćarstvom i sađenjem duhana i raznog povrća. On je ovo sve radio iz nekog svog hobija i glavni mu je cilj bio da proizvede samo dobar kvalitet. Zato su kod njega često dolazili poljoprivredni stručnjaci i divili se vrstama voća i povrća koje je on sadio i gajio.⁵⁴⁾

HADŽI HAFIZ MUHAMED EFENDIJA KURT, SIN HADŽI AHMED-AGIN

Rodio se u Mostaru 1850. godine. Potječe iz stare mostarske porodice Kurta čiji je jedan predak sagradio Tabačicu džamiju u Mostaru.⁵⁵⁾ Iz ove porodice potječu i dva istaknuta mostarska

⁵²⁾ Podatke o službovanju hadži hafiza Muhameda Krpe dobio sam od kolege Ibrahima Hodžića iz Visokog.

⁵³⁾ AVPM, akt broj 72/1890.

⁵⁴⁾ Po pričanju sina mu Vejsila, penzionera iz Mostara.

⁵⁵⁾ Hivzija Hasandedić, Tabačica džamija u Mostaru, Prilozi Orijentalnog instituta, X—XI, Sarajevo, 1961. godine, str. 215—222.

alima: Fadil efendija, mostarski muderis i Muhamed Sevketa efendija, dugogodišnji tuzlanski muftija.

Po završetku mekteba i ruždije hafiz Muhamed efendija je učio u Karađoz-begovoj medresi pred Mustafu Sidki efendijom Karabegom, mostarskim muftijom.⁵⁶⁾ Kasnije je otišao u Istanbul gdje je slušao predavanja istaknutih alima, podvrgao se strogom ispitu i dobio »ruus« titulu. Tamo je položio i dobio diplomu na »kiraeti seb'u« i postao kurra hafiz. Po završetku studija otišao je u Meku i hadž obavio.

Pred okupaciju Bosne i Hercegovine 1878. godine povratio se u Mostar i stupio na dužnost u Roznamedži Ibrahim efendijinu medresu gdje je kao muderis predavao razne predmete iz islamistike sve do 1924. godine kada je ova medresa zatvorena. Bio je učen i pred njim je mnogo talebe završilo nauke, naročito iz okoline Nevesinja gdje je u Kljunima imao kulu i posjede.⁵⁷⁾

HAFIZ SALIH LEHO, SIN HAMID-AGIN

Rodio se u Blagaju u drugoj polovini prošlog stoljeća. Ovdje je završio mekteb a hifz je učio pred hadži hafiz Muhamed efendijom Ridanovićem.

Bio je više godina mualim mekteba u Gnojnicama i Blagaju i do smrti imam džamije u Donjoj mahali koja je po njemu bila poznata pod imenom Lehina džamija.⁵⁸⁾ Umro je 1927. godine i sahranjen u velikom haremu više sultan Sulejmanove džamije u Blagaju.

HAFIZ HODŽA LJUBUŠAK, SIN MEHMEDOV

Potpisan je kao svjedok prilikom vjenčanja Halila Sabića iz Mostara koje je obavio mostarski kadija 3. rebi'a II 1266. (1850) godine.⁵⁹⁾

⁵⁶⁾ Hivzija Hasandedić, Mustafa-Sidki ef. Karabeg, mostarski muftija, od 1857. do 1878. godine i okupacija Mostara, Sarajevo, 1944. godine, str. 9 (separatni otisak iz El-Hidaje).

⁵⁷⁾ Alija Nametak, Merhum hadži hafiz Muhamed ef. Kurt, Glasnik IVZ, Sarajevo, 1940. godine, broj 2, str. 81—82.

⁵⁸⁾ Hivzija Hasandedić, Prilozi za istoriju Blagaja na Buni u doba turske vladavine, Godišnjak Društva istoričara BiH, Sarajevo, 1973. (XIX) godine, str. 268.

⁵⁹⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 3, list 109a.

HADŽI HAFIZ AHMED EFENDIJA MAKELJIĆ

Rodio se u Mostaru polovinom prošlog stoljeća. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu.

Bio je više godina imam Tere Jahja džamije na Carini. 27. noć ramazana 1898. godine klanjao je teraviju u Koski Mehmed-pašinoj džamiji s hatmom. Teraviju je tada za njim klanjalo 138 ljudi, a završena je za dva sata i deset minuta. Hafiz Makeljić, čije su učenje pratila i kontrolisala dvojica hafiza koji su sjedili u minberi, proučio je cijeli Kur'an a da se nijedanput nije pomeo.⁶⁰⁾ Išao je 1898. godine u Meku i hadž obavio.⁶¹⁾

Bio je poznat kao jak (kavi) hafiz i imao je veoma lijep glas (mekam). Umro je u Mostaru 27. maja 1908. godine.⁶²⁾

HAFIZ AHMED EFENDIJA MEHMEDBASİĆ

Rodio se u Mostaru u drugoj polovini prošlog stoljeća. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Od 1892. do 1895. godine bio je imam Hafiz hodžine džamije u Mostaru.⁶³⁾ Od 1895. godine pohađao je Šerijatsku sudačku školu u Sarajevu koju je s uspjehom završio 1900. godine.

Posebna je zasluga hafiz Ahmed efendina što je za svo vrijeme opstojanja Velike medrese u Skoplju (1925—1941) bio njen direktor i njemu pripada najviša zasluga za uspjeh koji je ova škola postigla i rang koji je dobila.

Bio je veoma obrazovan i uz orijentalne jezike znao je još francuski i njemački. Uz direktorsku dužnost na medresi je predavao: dogmatiku, tumačenje Kur'ana (tefsir), filozofiju islamskog prava (usuli fikh) i arapski jezik.⁶⁴⁾ U Glasniku IVZ-e objavio je dva značajna rada i to: »Gajenje duhovne kulture u islamskoj prošlosti« (nije dovršen)⁶⁵⁾ i »Istorijat medresa, njihov cilj i nastavni program«.⁶⁶⁾

Umro je u Beogradu 1942. godine u teškim i veoma surovim ratnim prilikama.

⁶⁰⁾ Rehber, Sarajevo, 1898. godine, broj 42.

⁶¹⁾ Rehber, Sarajevo, 1898. godine broj 12.

⁶²⁾ Musavat, Mostar, 1908. godine, broj 23.

⁶³⁾ AVPM, akt broj 558/1915.

⁶⁴⁾ Kasim Hadžić, Pedesetogodišnjica od osnutka Velike medrese u Skoplju, Takvim za 1975. godinu, str. 224.

⁶⁵⁾ Glasnik IVZ Sarajevo, 1933. (I) godina, brojevi: 1, str. 10—15, 2, str. 14—18 i 3, str. 10—20.

⁶⁶⁾ Glasnik IVZ-e, Sarajevo, 1937. (V), broj 1, str. 17—27.

HAFIZ SEJJID JAHJA EFENDIJA MUJEZINOVIC

Prepisao je jedan primjerak Mushafa koji se nalazi u Arhivu Hercegovine (R-385, inv. broj 162). Iz bibliografske bilješke na kraju rukopisa saznajemo da je bio učenik nekog Husein Husnije pred kim je, možda, i hifz završio. Ova mostarska porodica dala je i učenog Ahmed efendiju koji je živio u Mostaru u drugoj polovini 17. stoljeća i koji je napisao dvije zbirke propovijedi na arapskom jeziku.⁶⁷⁾

HAFIZ AHMED EFENDIJA MUSLIBEGOVIĆ, SIN IBRAHIMOV

Rodio se u Mostaru 1888. godine. Ovdje je završio mekteb, ruždiju, Koski Mehmed-pašinu medresu i hifz pred hafiz Muhammed efendijom Brkićem.

Od 1916. do 1918. godine služio je u Pardubicu u Čehoslovačkoj kao vojni imam. Po završetku rata vraća se u domovinu gdje je sve do smrti služio kao džematski imam u Mostaru, Herceg Novom i Ljubuškom. Umro je u Ljubuškom 24. aprila 1944. godine gdje je i sahranjen.⁶⁸⁾

HAFIZ SALIH EFENDIJA NOVO

Rodio se u Mostaru oko 1875. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Bio je stalno u vjerskoj službi i do smrti je vršio dužnost imama raznih džamija. Od 1907. do 1927. godine bio je imam sultan Selimove džamije koja je ove godine prestala s radom i zatvorena.⁶⁹⁾ Umro je u Mostaru 1949. godine i sahranjen u haremu kod Šarića džamije.⁷⁰⁾

HAFIZ HUSEIN EFENDIJA PUZIC

Rodio se u Mostaru 1867. godine. Sin je hadži Alagin a unuk Ahmed-age Puzića — Stočanina, bimbaše i bliskog saradnika Ali-paše Rizvanbegovića.

⁶⁷⁾ Dr Hazim Šabanović, Književnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima, Sarajevo, 1973. godine, str. 347.

⁶⁸⁾ Ejub Kabil, Merhum hafiz Ahmed ef. Muslibegović, El-Hidaje, Sarajevo, 1944. godine, broj 11—12, str. 370.

⁶⁹⁾ AVPM, akt broj 151/1927.

⁷⁰⁾ MKUM iz 1949. godine, str. 625, broj 72.

U rodnom mjestu je završio mekteb, Koski Mehmed-pašinu medresu i hifz pred hadži hafiz Muhamed ef. Ridanovićem. Bio je više godina imam i hatib Tabačice džamije. Aktivno je učestvovao u političkom životu Mostara i u borbi za vjersko-prosvjetnu autonomiju. Bio je predsjednik Muslimanske čitaoce (Kiraethane) i više godina općinski vijećnik. Umro je 1957. godine i sahranjen u haremu kod Šarića džamije gdje mu se grob s nišanima i sada nalazi.⁷¹⁾

HAFIZ AHMED MIFHAT EFENDIJA PUZIĆ

Rodio se u Mostaru 1874. godine.⁷²⁾ Sin je hadži Alagin i brat naprijed spomenutog hafiz Husein ef.

U rodnom mjestu je završio mekteb, hifz, ruždiju i Roznamedži Ibrahim efendinu medresu. Po završetku medrese otišao je na nauke u Istanbul gdje je učio nekoliko godina, dobro naučio turski jezik i osposobio se u svim islamskim disciplinama.

9. džumada II 1317. (1899) godine dekretom je postavljen za mualima u Ajdinu (Turska) s deset medžidija plate mjesečno.⁷³⁾ Godine 1902. povratio se u Mostar gdje je službovao kao imam Nezir-agine, Sevrine i Tabačice džamije i bio mualim Karađozbegovog, Čejvan-begovog i Derviš pašinog mekteba. U toku svoje duge imamsko-mualimske karijere vršio je kratko vrijeme i dužnost imama i mualima Ali-paše Rizvanbegovića džamije i mekteba na Buni. Bio je još poznat kao dobar kaligraf (hattat) arapskog pisma. Umro je 1948. godine i sahranjen u haremu kod Šarića džamije, gdje mu se grob s nišanima i sada nalazi.

HAFIZ MUSTAFA EFENDIJA PUZIĆ

Potječe iz stare mostarske porodice Puzića čiji su preci pred više od 200 godina doselili iz Kosora u Mostar i nastanili se na Luci. Jedan predak ove porodice sagradio je prije 1731. godine džamiju u Kosoru.

Hafiz Mustafa je rođen u Mostaru 1872. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Stalno je bio u vjerskoj službi

⁷¹⁾ Vidi bilješku 7, dokumenat AT XIII/619; Osvit, Mostar 1905. godine, broj 22; Glasnik VIS-a, 1957. (VIII), broj 4—6, str. 275—276.

⁷²⁾ Vidi bilješku 16, dokumenat VI/266.

⁷³⁾ Isto, dokumenat VI/265.

i doživotno vršio dužnost mualima Čejvan-begovog mekteba.⁷⁴⁾ Umro je 1. juna 1905. godine i sahranjen u haremu kod Šarića džamije.⁷⁵⁾

HAFIZ SALIH EFENDIJA PUZIĆ

Sin je naprijed spomenutog hafiz Mustafe. Rodio se u Mostaru 4. aprila 1897. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz, Koski Mehmed-pašinu medresu i trgovački tečaj.

Od godine 1920. bio je upravitelj ženske mektebi ibtidaije. Kratko vrijeme iza 1933. godine vršio je dužnost imama matičara u Ljubinju. Od 1936. pa do smrti 1959. godine stalno je bio imam i hatib Karađoz-begove džamije i jedno vrijeme upravitelj i mualim Karađoz-begovog mekteba. Od 1940. godine vršio je jedno vrijeme dužnost poslovođe i sekretara Vakufskog povjerenstva. Slovio je kao dobar (kavi) hafiz i često je uz ramazan na mukabeli po cijeli džuz sam učio.

Od osnutka Udruženja ilmiye bio je stalno predsjednik ili član upravnog odbora. Osnivač je pokopnog društva »Merhum«, više godina predsjednik Muslimanske čitaonice, »Ihvana«, i Muslimanske ženske zadruge. Umro je 21. januara 1959. godine i sahranjen u haremu kod Šarića džamije gdje mu se grob s nišanima i sada nalazi.⁷⁶⁾

HADŽI HAFIZ MUHAMED EMIN EFENDIJA RIĐANOVIĆ, SIN HADŽI DERSIŠ EF.

Rodio se u Mostaru 1850. godine. Mekteb je završio pred Salih ef. Šemićem, a hifz pred u to doba glasovitim hafizom Murat ef. Pripirlijom. Kiraet je učio pred znamenitim kurra hafizom Ahmed ef., turskim majorom (bimbašom) i hadži Arif ef. Kajta-zom, mostarskim muderisom.⁷⁷⁾

Godine 1293. (1876) bio je imam Kotlevina mesdžida na Luci,⁷⁸⁾ a 1878. godine muderis Koski Mehmed-pašine medrese. Od 1882. do 1899. godine bio je imam i mualim u Brankovcu, a od 1899.

⁷⁴⁾ AVPM, akt broj 233/1898.

⁷⁵⁾ MKUM iz 1905. godine, str. 822, broj 108.

⁷⁶⁾ Hafiz Smail Serdarević, Merhum hafiz Salih ef. Puzić, Glasnik VIS-a u SFRJ, Sarajevo, 1960. godine, broj 4—6, str. 271—272.

⁷⁷⁾ Vidi bilješku 14.

⁷⁸⁾ Aršiv ve neşriyat Mudirlugu (Ankara), svezak 8, broj 494.

do 1924. godine upravitelj ruždije. Godine 1912. otišao je u Meku i hadž obavio.

Dobro je poznavao arapsku i perzijsku književnost i uživao glas priznatog i sposobnog alima. Bio je jak (kavi) hafiz i pred njim je hifz završilo više od 20 hafiza.⁷⁹⁾ Umro je 8. decembra 1926. godine i sahranjen u haremu kod Šarića džamije gdje mu se grob s nišanima i sada nalazi.

HADŽI HAFIZ IBRAHIM EFENDIJA RIDANOVIĆ

Rodio se u Mostaru 1895. godine. Ovdje je završio mektebi ibtidaiju, hifz pred ocem hadži hafiz Muhamed ef. i ruždiju. Iza toga je učio osam godina u Koski Mehmed-pašinoj medresi. Od 1917. godine pohađao je Šerijatsku sudačku školu u Sarajevu koju je s uspjehom završio 1922. godine.

Najprije je službovao u Mostaru kao šerijatski sudija i za to vrijeme vršio još i dužnost vjeroučitelja Učiteljske škole. Od 1928. do 1936. godine služio je u Čapljini, Novom Pazaru i Sjenici u kojim mjestima je vršio i dužnost predsjednika vakufskog povjerenstva. Godine 1936. premješten je u Mostar gdje je služio do 1938. godine kada je postavljen za člana Ulema medžlisa u Sarajevu.⁸⁰⁾ Na tom položaju je ostao do prve polovine 1949. godine, kada je otišao u mirovinu. Poslije smrti Mehmed Ali ef. Čerimovića, predsjednika Ulema medžlisa, Ridanović je izabran za predsjednika. I tu je dužnost obavljao do odlaska u mirovinu. Od 1949. do 1956. radio je honorarno na obradi orijentalnih rukopisa u Orijentalnom institutu u Sarajevu. Godine 1976. izabran je za člana Vakufskog sabora za Bosnu i Hercegovinu. Istodobno je i predsjednik Odbora Islamske zajednice za grad Sarajevo. Slovi kao dobar vaiz, a saradnik je i naših vjerskih edicija. On je posljednji živi hafiz Mostara i najstariji hafiz u Bosni i Hercegovini.

HAFIZ IBRAHIM EFENDIJA RIZVANIĆ

U indeksu Šerijatskog suda u Mostaru iz 1890. godine spominje se dva puta kao zastupnik (vekil).⁸¹⁾ O njegovom životu i radu ništa ne znamo.

⁷⁹⁾ Hasan Nametak, Mostarska ulema zadnjih sto godina, kalendar Narodne Uzdance za 1941. godinu, str. 80.

⁸⁰⁾ Glasnik IVZ-e, Sarajevo, 1938. godine, broj 6—7, str. 258.

⁸¹⁾ Indeks Šerijatskog suda u Mostaru iz 1890. godine (u Arhivu Hercegovine).

HADŽI HAFIZ SALIH EFENDIJA SEFIĆ

Rodio se u Mostaru 1853. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Po završetku medrese stupio je u vjersku službu i do smrti bio imam i mualim Čejvan-begove džamije i mekteba. Ova džamija i mekteb uz nju, sve dok su radili, bili su poznati pod imenom »Sefića džamija« i »Sefića mekteb«.

Hafiz Salih ef. je slovio kao izvrstan mualim i više generacija je odgojio i dao im temeljno vjersko obrazovanje. U političkom životu Mostara za vrijeme okupacije Bosne i Hercegovine 1878. godine igrao je važnu ulogu i bio za otpor protiv Austrije.⁸²⁾ Umro je u Mostaru 24. jula 1926. godine i sahranjen u haremu kod Šarića džamije.⁸³⁾

HAFIZ OMER EFENDIJA SEFIĆ

Rodio se u Mostaru 1895. godine. Ovdje je završio mekteb, ruždiju i hifz pred ocem hadži hafiz Salih efendijom.

Nije nikad bio u vjerskoj službi i bavio se novinarstvom. Emigrirao je 1945. godine u Trst gdje je i umro 1974. godine.

HAFIZ ALI EFENDIJA SILIĆ

Ime ovog hafiza nalazi se u spisku mostarske uleme koji je sastavio Hasan ef. Nametak i koga je on lično poznavao.⁸⁴⁾ O njegovom životu i radu ništa ne znamo.

HAFIZ MUHAMED EFENDIJA SPUŽIĆ

Rodio se u Mostaru u drugoj polovini prošlog stoljeća. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Hasan ef. Nametak u svom spisku mostarske uleme navodi da je sin hodžin što znači da mu je i otac bio vjerski službenik.

Hafiz Muhamed ef. je bio koncem prošlog stoljeća imam Mehmed Ćehajine džamije u Mostaru. Kasnije je služio kao imam i mualim na Buni i u Gnojnicama kod Mostara,⁸⁵⁾ i Modriču gdje je i umro.

⁸²⁾ Omer A. Balić, Mostar u borbi protiv okupacije, Novi Behar, 1928. godine, broj 18, str. 281.

⁸³⁾ MKUM iz 1926. godine, str. 1189, broj 851.

⁸⁴⁾ Ovaj spisak koji je napisan arapskim pismom nalazi se kod mene.

⁸⁵⁾ AVPM, akti broj 266/1898. i 626/1910.

HAFIZ MUSTAFA EFENDIJA ŠABANAC, SIN OSMANOV

Potpisan je kao svjedok prilikom vjenčanja Mehmeda Šabanca iz Mostara koje je obavio mostarski kadija 13. redžepa 1264. (1848) godine.⁸⁶⁾ Iste je godine umro i sahranjen u haremu kod Derviš-pašine džamije.

HAFIZ ALIJA ŠEMRD, SIN MEHMEDOV

Vjenčao se je 21. muharema 1266. (1849) godine sa Hamidom, kćerkom Mustafe Džampe iz Zahuma uz 31.000 akči mehri mu-edžela.⁸⁷⁾ Umro je u Mostaru 1313. (1895) godine i sahranjen u haremu na Carini gdje se sada nalazi željeznička stanica.

HAFIZ AHMED EFENDIJA TEMIM, SIN MEHMEDOV

Rodio se u Mostaru 1854. godine. Ovdje je završio mekteb i hifz. U šestoj godini života je, zbog boginja, oslijepio pa zato nikad nije bio ni u kakvoj vjerskoj službi.

Imala je dvije sestre: Hatidžu i Hanifu koje su bile hōdže i porodicu izdržavao. Priča se da je, iako potpuno slijep, lovio rukama ribu u Radobolji. Umro je u Mostaru 1929. godine i sahranjen u haremu na Carini gdje je sada željeznička stanica.⁸⁸⁾

HAFIZ MELIKHANA (MEVA) TIKVINA, rođena Hadžiosmanović

Rođena je u Mostaru 1851. godine. Ovdje je završila mekteb i hifz. Bila je udata za Memišagu Tikvinu, posjednika iz Mostara.

Imala je dvije sestre: Hatidžu i Hanifu koje su bile hōdže i držale su ženske mektebe u svojim kućama. Prva je bila udata za Haljevca i poznata je pod imenom hōdža Haljevkuša, a druga za Kajtaza i poznata je pod imenom hōdža Kajtazuša.

Hafiz Meva je držala ženski mekteb u svojoj kući u Milavića ulici, i pred njom je mnogo djevojčica steklo temeljno vjersko obrazovanje.⁸⁹⁾ Priča se da je bila veoma stroga i da je učila svi-

⁸⁶⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 3, list 98a.

⁸⁷⁾ Sidžil mostarskog kadije broj 3, list 104a.

⁸⁸⁾ MKUM iz 1929. godine, str. 1453, broj 26.

⁸⁹⁾ AVPM, akt broj 984/1902.

jetu hatme a da nikad nije ni od koga ništa naplatila. Ona je jedina poznata žena Mostara koja je bila hafiz. Umrta je u Mostaru 28. augusta 1919. godine.⁹⁰⁾

**HAFIZ MUSTAFA EFENDIJA VUČJAKOVIĆ,
SIN HADŽI HUSEINOV**

Vučjakovići su stara mostarska porodica koji su, po svoj prilici, ovdje doselili iz Ljubuškog. Jedan njihov predak, imenom Nesuh-aga, sagradio je prije 1564. godine po jednu džamiju i mekteb u Ljubuškom i Mostaru. Od 1706. do 1835. godine Vučjakovići su bili kapetani mostarske kapetanije.⁹¹⁾

Hafiz Mustafa je rođen u Mostaru u prvoj polovini prošlog stoljeća. Ovdje je završio mekteb i hifz. Bio je slijep ali je ipak vršio dužnost mualima u nekom mektebu a, možda, je bio i imam Vučjakovića džamije.⁹²⁾ Umro je 1298. (1881) godine i sahranjen u haremu na Raljevini kod Ali hodžine džamije gdje mu se grob i sada nalazi, ali nišana nema od 1950. godine.

HAFIZ HASAN EFENDIJA VUČJAKOVIĆ

Rodio se u Mostaru 1862. godine. Ovdje je završio mekteb, hifz i medresu. Bio je imam Vučjakovića i Tabačice džamije. Njegova je zasluga posebno u tome što je prvi počeo prevoditi hutbe na naš jezik.⁹³⁾ Umro je u Mostaru 1937. godine.⁹⁴⁾

**GAZI HUSREV-BEGOVA
BIBLIOTEKA**

⁹⁰⁾ MKUM iz 1919. godine, str. 512, broj 136.

⁹¹⁾ Vidi bilješku 1, broj 8 (63).

⁹²⁾ Sidžil mostarskog kadije 1298. (1881) godine u Orijentalnom institutu.

⁹³⁾ Alija Nametak, Novi Behar, Sarajevo, 1927. godine, broj 5, str. 15.

⁹⁴⁾ MKUM iz 1937. godine, str. 469, broj 84.